

GUDBRANDSDAL ENERGI PRODUKSJON AS
Strandgata 39
2640 VINSTRA

Vår dato: 31.10.2019
Vår ref.: 201701771-10
Arkiv: 312
Deres dato:
Deres ref.:

Saksbehandler:
Brit Torill Haugen
22959089/bth@nve.no

Vedtak om å innkalle Vinkelfallet kraftverk i Ringebu i Oppland/Innlandet til konsesjonsbehandling

NVE har vedtatt at Vinkelfallet kraftverk skal kalles inn til konsesjonsbehandling etter vannressursloven § 66 for å kunne sette vilkår som ivaretar størørretbestanden i vassdraget. Søknad om konsesjon etter vannressursloven § 8 sendes innen 6 måneder etter at vedtaket er endelig.

Bakgrunn

Vinkelfallet kraftverk ligger i elva Våla i Ringebu i Oppland og er eid av Gudbrandsdal Energi Produksjon AS (GE). Kraftverket, slik det fremstår i dag, ble bygd i 1983 og har en midlere årsproduksjon på om lag 25 GWh.

Vinkelfallet kraftverk har i dag en anleggskonsesjon etter energiloven av 10.04.1981, med tilleggsvilkår av 14.07.1989. I tilleggsvilkårene ble det fastsatt noen miljøvilkår av hensyn til fiskebestanden i vassdraget. Det er blant annet krav om fiskefond og minstevannføring (30 l/s på utbyggingsstrekningen basert på lekkasje fra dammen). Kraftverket har også en omløpsventil med kapasitet på 600 l/s.

Vannressursloven § 66 gir i særlige tilfeller vassdragsmyndigheten hjemmel til å kalle inn eldre, konsesjonsfrie anlegg til konsesjonsbehandling dersom dette anses nødvendig av miljøhensyn. Det gir mulighet til å sette vilkår for videre drift av anlegget og til å innføre gjeldende standardvilkår.

NVE har ved brev av 21.03.2017 fått et krav fra Gudbrandsdalen Sportsfiskeforening, Størørret Norge, Forum for Natur og Friluftsliv (FNF) i Oppland, Lågens venner og vern Nedre Otta av, om å kalle inn Vinkelfallet kraftverk til konsesjonsbehandling i medhold av vannressursloven § 66. Kravet har støtte fra Fylkesmannen i Oppland og Norges Jeger- og Fiskeforbund. Begrunnelsen er at det mangler nødvendige virkemidler for å ivareta størørretbestanden i elva Våla i Ringebu. Det pekes på utfordringer rundt gjentatte driftsstans i kraftverket, omløpsventil med for lav kapasitet, manglende tilførsel av gytegrus og lav minstevannføring.

Den 16.05.2017 varslet NVE GE om at det var kommet inn krav om innkalling av Vinkelfallet kraftverk. NVE ba GE om å kommentere kravene før NVE ville gjøre et vedtak en ev. innkalling etter

E-post: nve@nve.no, Postboks 5091, Majorstuen, 0301 OSLO, Telefon: 22 95 95 95, Internett: www.nve.no

Org.nr.: NO 970 205 039 MVA Bankkonto: 7694 05 08971

Hovedkontor
Middelthunsgate 29
Postboks 5091, Majorstuen
0301 OSLO

Region Midt-Norge
Abels gate 9
7030 TRONDHEIM

Region Nord
Kongens gate 52-54
Capitolgården
8514 NARVIK

Region Sør
Anton Jenssensgate 7
Postboks 2124
3103 TØNSBERG

Region Vest
Naustdalsvegen. 1B
6800 FØRDE

Region Øst
Vangsveien 73
Postboks 4223
2307 HAMAR

§66 i vannressursloven. Den 10.08.2017, mottok NVE kommentarer med følgende konklusjon fra Gudbrandsdal Energi Produksjon (GE):

«GE er enig i at det er problemer for ørreten i Våla som er relatert til Vinkelfallet kraftverk. Det er først og fremst på strekningen nedenfor utløpet at realistiske tiltak kan gjennomføres for å nå miljømålet om en «styrket storørretbestand». Dette arbeidet er godt i gang, og GE mener derfor behovet for innkalling ikke er til stede. Når konsesjonæren frivillig er med og vurderer og gjennomfører og undersøker og foreslåtte tiltak, må dette tillegges betydelig vekt i vurderingen av behovet for innkalling. Frist for miljømåloppnåelse er som nevnt satt til 2027. Det er derfor uansett tid til å se an situasjonen de neste 3-4 år og vurdere behovet for innkalling på nytt dersom myndighetene anser det nødvendig for å nå miljømålet.»

Den 27.05.2019 ble det gjennomført en befaring i kraftverket og langs elva. På befaringen deltok representanter fra GE, Fylkesmannen, Tore Solbakken (Storørret Norge) og den lokale jeger- og fiskeforeninga. I etterkant av befaringen var det et møte der representanter fra Ringebu kommune også deltok. Formålet med befaringen og møtet var å få belyst arbeidet som er gjort med å forbedre miljøtilstanden i Våla og de utfordringene som er knyttet til storørretbestanden i elva. Etter befaringen har NVE fått e-poster fra både Storørret Norge og Fylkesmannen i Innlandet om flere utfall i kraftverket, både i august og i september. Sist kjente vannfallsdrøpp ble observert av Fylkesmannen den 24. september 2019 i forbindelse med rutinemessige elfiskeundersøkelser.

NVEs vurdering

NVE kan kalle inn et vassdragstiltak til konsesjonsbehandling i særlige tilfeller, jf. vannressursloven § 66. Det har lenge vært kjent at forholdene for storørreten i Våla er utfordrende, og at utfordringene i all hovedsak er knyttet til Vinkelfallet kraftverk. I Klima- og miljødepartementets godkjenning av regional plan for vannforvaltning i vannregion Glomma for planperioden 2016-2021 (brev av 04.07.2016), er Våla prioritert med godkjent miljømål der tiltak kan medføre krafttap for vannkraftsektoren. Miljømålet er knyttet til å sikre levestandard for fisk. Vannforekomsten er sterkt modifisert, og målet er å gå fra dårlig økologisk potensiale til godt økologisk potensiale. Fristen for måloppnåelsen er 2027.

Storørretstammene i Norge er av nasjonal interesse, jf. DN-Håndbok 15, utgitt av Direktoratet for naturforvaltning, nå Miljødirektoratet. De ulike bestandene representerer store biologiske og kulturelle verdier som det er viktig å bevare. Storørretstammer tillegges derfor stor verdi. Forekomsten av storørret er begrenset i Norge, men den finnes blant annet i Gudbrandsdalslågen opp til Harpefoss. Våla er en av sideelvene der storørreten fra Mjøsa og Lågen går opp for å gyte. Elva renner ut i Lågen ved Ringebu sentrum. Fra sentrum og nedover mot samløpet med Lågen, er elveløpet rettet ut for å forebygge mot flom.

Allerede i 1984 påpekte daværende Direktoratet for vilt og ferskvannsfisk, i dag Miljødirektoratet, at tilstanden for fisk var svært dårlig i Våla. Som et resultat av dette ble det i 1989 knyttet noen vilkår til anleggskonsesjonen. Det ble satt krav om at en lekkasje på 30 l/s i dammen ikke skulle tettes, men fungere som minstevannføring. I tillegg ble det avsatt 100 000,- til et fiskefond, samt at eieren, som da var Midt-Gudbrandsdal Energiverk AS, skulle bekoste en fiskeribiologisk undersøkelse.

I løpet av perioden kraftverket har vært i drift har det vært gjort flere forsøk på å bedre forholdene for storørreten i Våla. Den lokale jeger og fiskeforeningen forsøkte på et tidspunkt å ta ut gyteklare stamfisk for klekking av fiskeyngel, men dette arbeidet ble avvirket på grunn av mangelen på stamfisk. I senere tid er det også iverksatt flere biotopiltak for å endre de fysiske forholdene i elva. På befaringen ble det opplyst om at det har vært utført biotopforbedrende tiltak i alle fall siden 2013-14. I 2016 ble det utført

et større arbeid i samarbeid mellom NVE, GE, Fylkesmannen i Oppland, Ringebu kommune og grunneierlag for å forbedre forholdene i elveleiet nedstrøms kraftverket.

Siden 2015 er det utført elfiske på 9 stasjoner langs Våla. Tallene skal gi en indikasjon på rekrutteringen av ørret i elva. Undersøkelsene viser en generell lav tetthet av ungfisk. Sommeren 2018 var en ekstremt tørr sommer, og det antas at dette kan ha hatt en forsterket negativ effekt på en allerede liten bestand. Det siste året er det også gjort forsøk på å legge ut gytegrus på elvestrekningen nedstrøms kraftverket siden tilførselen av grus ikke kommer naturlig forbi dammen til Vinkelfallet kraftverk. Dette tiltaket er basert på frivillighet fra GE.

På befaringen opplyste GE om at de var i gang med å skifte ut kontrollsystemet i kraftverket for å redusere de stadige utfallene i kraftverket. Under befaringen var dette i en testfase. De stadige utfallene fører til kraftige vannfallsdrøpp og stranding av fisk. Det er imidlertid installert omløpsventil på 600 l/s i kraftverket. Dette er for lavt til å bøte på konsekvensene ved utfall, mener Storørret Norge og de øvrige som krever innkalling av Vinkelfallet kraftverk. Prøveslipp av vann gjennom kraftverket i 2015 konkluderte med at kapasiteten på omløpsventilen bør være så høy som 4 m³/s for å få tilstrekkelig vanndekt areal nedstrøms kraftverket ved utfall. Til sammenligning er slukeevnen i kraftverket på 8 m³/s.

GE skriver i sine kommentarer at de er enig i at det er problemer for ørreten i Våla, og at de er relatert til Vinkelfallet kraftverk. De mener derimot at arbeidet med å styrke storørretbestanden er godt i gang nedstrøms kraftverket, og at det ikke er behov for innkalling til konsesjonsbehandling av kraftverket. De mener at det uansett vil være tid til å vurdere virkningen av de tiltakene som er gjort siden fristen for måloppnåelse er satt til 2027.

Biotoptiltakene som allerede er utført er viktig for å bedre forholdene for storørreten i elva, særlig nedstrøms kraftverket. Det er likevel etter vårt syn klart at hyppig driftsstans med påfølgende vannfalldropp, sammen med lav minstevannføring og omløpsventil med relativt lav kapasitet, gir svært ugunstige forhold for storørreten. I tillegg vaskes gytegrusen ut av elveleiet uten at det naturlig tilføres ny. NVE noterer seg at det er satt i gang forsøk på å legge ut gytegrus. NVE er imidlertid av den oppfatning at biotoptiltak ikke bør være basert på frivillighet i Våla, en elv av høy betydning for en nasjonalt viktig bestand som storørret. Biotoptiltakene alene er etter NVE sitt syn heller ikke nok for å bedre forholdene for fisk i tilstrekkelig grad. Tilstrekkelig med vann i elveløpet til enhver tid, er en grunnleggende forutsetning for overlevelse og rekruttering av storørretbestanden som allerede har vært under negativ påvirkning i flere år i denne elven. Vilårene i dagens konsesjon etter energiloven er etter vårt syn ikke godt egnet til å ivareta de nødvendige forutsetningene for å opprettholde en livskraftig storørrestamme.

NVE kan kalle inn kraftverk til konsesjonsbehandling etter vannressursloven dersom vi mener det er et «særskilt tilfelle». Ut fra de opplysningene som foreligger mener NVE at Vinkelfallet kraftverk sin påvirkning på levetilstandene for storørreten i Våla, er et slik særskilt tilfelle. Vinkelfallet kraftverk bør derfor kalles inn til konsesjonsbehandling for å kunne gjennomføre en formell prosess for å finne gode løsninger som ivaretar levetilstandene for storørreten på hele elvestrekningen som blir påvirket av kraftverksdriften. En konsesjon gir myndighetene hjemmel til å sette vilkår som vil bedre forholdene for fisk, slik som størrelse på minstevannføring og kapasitet på omløpsventil, krav om biotopforbedrende tiltak av ulik art og krav knyttet til drift av kraftverket. Listen er ikke uttømmende. Eventuelle pålegg om tiltak gjøres etter en nøye avveining mellom kostnadene ved gjennomføringen og ventet effekt for miljøverdier.

Konklusjon

NVE vedtar at Vinkelfallet kraftverk skal kalles inn til konsesjonsbehandling i medhold av vannressurslovens § 66. Gudbrandsdal Energi Produksjon AS skal utarbeide en konsesjonssøknad der forslag til løsninger som ivaretar levetilstandene for storørretbestanden i Våla inngår. Søknad om konsesjon etter vannressursloven § 8 skal utformes med utgangspunkt i vurderinger i dette vedtaket, og sendes til NVE innen 6 måneder etter at vedtaket er endelig.

NVE gjør GE oppmerksom på at el-konsesjonen til Vinkelfallet kraftverk går ut 1. januar 2020, og at dere må søke om ny anleggskonsesjon etter energiloven for høyspentanleggene.

Om klage og klagerett

Denne avgjørelsen kan påklages, jf. reglene i forvaltningsloven kapittel VI. En eventuell klage stiles til Olje- og energidepartementet og sendes til NVE. Vi foretrekker elektronisk oversendelse til vår sentrale e-postadresse nve@nve.no.

Med hilsen

Rune Flatby
direktør

Øystein Grundt
seksjonssjef

Dokumentet sendes uten underskrift. Det er godkjent i henhold til interne rutiner.

Vedlegg:

Kopi til:

Forum for Natur og Friluftsliv Oppland
FYLKESMANNEN I INNLANDET
Gudbrandsdal sportsfiskeforening v/Tore Solbakken
Lillehammer Sportsfiskeforening v/Eivind Skare
Lisbeth Giverhaug
Lågens venner v/Jarle Rønningen
RINGEBU KOMMUNE
Storørret Norge